

ВИНАРСКО-ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКИ ВѢСТНИКЪ

Редактира се отъ редакционно-административния комитетъ, състоящъ отъ: Хр. С. Георгиевъ, Директоръ на Държавното Винарско-Земледѣлческо Училище, В. П. Вълчевъ, Д. Торомановъ, М. Чукчуковъ, А. Гечевъ, К. Илиевъ, учители при сѣщото училище, и К. Малковъ — учителъ при Руссенското Държавно Земледѣлческо Училище.

„Винар. Земледѣлчески Вѣстникъ“ излиза два пѣти въ мѣсеца: на 1 и 15 ч.

Годишната му цѣна за България е 4 л., за въ странство — 5.

Всичко, що се отнася до вѣстника, се испраща до редакцията въ гр. Плѣвентъ.

Необнародвани ръкописи, по желанието на авторитъ имъ, се върщатъ съ неплатени писма.

За обявления на 4 стр. се плаща по 20 ст. на редъ.

На ученицитъ въ земледѣлческитъ, педагогическитъ и духовнитъ училища се отстъпа за 3 л. годишно.

Съдържание: 1) Върху застрахуването на домашнитъ животни срѣщу смъртъ; 2) Плаканieto на лозята при рѣзанието имъ; 3) Ускоряване на земледѣлцѣтъ отъ градобитинната; 4) Болести по копринената буба (продължение); 5) Търновскій Окр. Обр. Чифликъ въ Борушъ; 6) Земледѣлческитъ надзиратели; 7) Обявления и 8) Метеорологически бюлетинъ. —

Върху застрахуването на домашнитъ животни срѣщу смъртъ.

Въ минѣлата сесия на народното събрание се очакваше да бѣдѣтъ внесени два доста важни законопроекта по земледѣлието, а именно: по земледѣлческото образование и за земледѣлческитъ рѣтан. Защо тѣзи два законопроекта не бѣхж поднесени на разглеждане, не ни е извѣстно, но въ всѣки случай фактътъ говори, че земледѣлието още не е могло да си спечели онова мѣсто между нашето народно прѣдставителство, каквото трѣбва.

Между приетитъ прѣзъ тази сесия на народното събрание разни закони принадлежатъ и слѣдующитъ за земледѣлието: 1) закона за военнитъ ремонтни депа и курсовѣтъ при тѣхъ и 2) допълнение на закона по коневѣдството. И двата тѣзи закони ще направятъ твърдѣ много за повдигане на мѣстното скотовѣдство, а особено коневѣдството. Послѣдния законъ има за цѣль да уреди по-добрѣ управлението на конезавѣднитъ станции, държавнитъ заводи, окржнитъ заводи и пр.. Съ него се задължава така сѣщо всѣка една община да държи на своя смѣтка по единъ жребецъ, който ще служи да покрива кобилитъ въ общинитъ. Най-послѣ сѣщия законъ ще тури въ сила, подиръ двѣ години, задължителното застрахуване на нѣкои или всичкитъ видове домашни животни противъ смъртъ, като за сега, въ продължение на двѣ години, се задължаватъ общинитъ да водятъ подробни регистри за ражданията и умираията на домашнитъ животни. Като похваляваме най-горѣщо министерството за горнитъ мѣрки, то оставаме горното, като желаемъ да кажемъ нѣколко думи по послѣдната мѣрка, именно застрахуването на домашнитъ животни.

Застрахуването на домашнитъ животни отъ смъртъ

не е нѣщо ново въ земледѣлието на другитъ държави, а нѣщо съвсѣмъ ново за насъ. Нуждата отъ едно подобно застрахуване на добитъка срѣщу заразителна болестъ е произлѣзла отъ едритъ земледѣлци, а тѣзи срѣщу обикновенни или внезапни умираия, но не отъ заразителни болести — отъ дребнитъ земледѣлци. Всѣки знае, че дребния земледѣлецъ държи въ стопанството си най-често единъ чифтъ работенъ добитѣкъ и нѣколко глави продуктивенъ добитѣкъ. Този добитѣкъ съставлява неговия живъ инвентаръ и безъ него той би се лишилъ отъ най-голѣмитъ си нужди. Тѣй напр.: безъ работния добитѣкъ, той не може да изоре, посе и пр. нивитъ си; безъ продуктивенъ добитѣкъ, какъвто при него е една-два крави и нѣколко овце, той не може да прѣхрани и облече семейството си. Този добитѣкъ захваща освѣтъ това една значителна частъ отъ неговия капиталъ, така щото загубването му моментално би било въ сѣстояние да му причини най-голѣми разноси и даже често такива, които той не може да понесе.

Въ случай на смъртъ по старостъ или друга нѣкоя причина на нѣкое домашно животно въ двортъ на едрия земледѣлецъ, тоя послѣдния не може да почувствува загубата, защото въ стадото си той има и др. повече животни, които могатъ да му послужатъ за замѣняване на умрѣлото. Не е така работата при дребния земледѣлецъ. Тоя послѣдния има малко добитѣкъ, и въ случай на смъртъ — ще почувствува за набавяние на умрѣлото животно една голѣма нужда. Напр., ако на единъ нашъ земледѣлецъ умрѣ единъ работенъ волъ или единичката крава, която му е служила за прѣхрана съ млѣкото си на цѣлото семейство. Набавянието на единъ волъ или крава е работа, която влече подиръ себе си единъ разходъ отъ 50—100—200 лева. Такъвъ единъ не-прѣдвиденъ разходъ за дребния земледѣлецъ е доста чувствителенъ. За да се избѣгне тази неприятностъ на земледѣлцитъ, именно да става нужда тѣ да ходятъ за заемъ при разни лихвари, хората измислили да се застра-

хува прѣдварително добитѣка, като се плаща всѣка година по нѣщо за него, та послѣ, въ случай на нещастие, застрахователтъ да е задѣлженъ да заплати земледѣлецу животното. Съ това вече земледѣлеца се освобождава отъ главоболие.

За горната цѣль сж били създадени три вида застрахователни институти, а именно: 1) акционерни застрахователни, 2) застрахуване чрѣзъ държавата и 3) взаимно застрахователни дружества—между самитѣ земледѣлци.

И третѣ вида горѣпоменхти застрахователни учреждения сж били въведени въ западно-европейскитѣ държави, но отъ тѣхъ само послѣднитѣ сж се указали най-практични, а другитѣ два вида почти че сж отпаднали и то по-напрѣдъ първитѣ, а по-послѣ вторитѣ. Причината на горното лежи въ слѣдующето: 1) злоупотрѣбление отъ страна на населението, 2) невъзможността отъ контрола и 3) голѣмитѣ разноси по констатиранieto на загубитѣ отъ смъртнитѣ случаи.

При първитѣ два вида застрахователни учреждения е възможно винхти да ставатъ злоупотрѣбления. Напр., кой ще може да знае дали Иванъ или Стоянъ е ималъ болничавъ или слабъ волъ? Този послѣдния, за да може да се одобие съ новъ волъ, може самъ да е отровилъ волътъ си. Или пъкъ, какъ ще може да се констатира, дали той е гледалъ добръ добитѣка си или не и по економически съображения остава животнитѣ му да измиратъ, като знае, че послѣ държавата или дружеството ще му заплати утрѣлото животно? Даже да би се желало единъ по строгъ контролъ, това често пхти е невъзможно, или по нѣмание на достатѣчно ветеринарни лѣкари, или пъкъ по избѣгването да се правятъ голѣми расходи. Тѣзи и други причини сж убѣдили земледѣлцитѣ въ другитѣ на-прѣднали земледѣлчески държави да се оставятъ отъ тѣзи застрахователни учреждения и да прибѣгнатъ къмъ третия видъ застрахователни учреждения, именно — *взаимно застрахователнитѣ дружества*. Тѣзи сж дружествата, които въ послѣдно врѣме въ странство взематъ все по-голѣмъ и по-голѣмъ размѣръ; които при това сж дали и най-добри резултати.

Такива дружества се съставятъ отъ самитѣ земледѣлци въ една община, или въ единъ районъ отъ нѣколко близки общини. Всѣки единъ земледѣлецъ, който желае, се записва за членъ на такова едно застрахователно дружество, като се задѣлжава да плаща всѣка година по една извѣстна премия, голѣмината на която се опрѣдѣля отъ управителния съвѣтъ на самото дружество и съ това се гарантира да получи отъ дружеството суммата за купуване на ново животно. Въ такъвъ случай, при единъ добъръ контролъ въ растояние на нѣколко години, дружеството ще бѣде въ състояние да си събере единъ основенъ капиталъ, който ще може да се дава въ заемъ, или да служи за други цѣли, ако веднага не е потрѣбенъ. Понеже всѣки единъ земледѣлецъ е сжщеврѣменно и членъ на едно такова дружество, то той е по-вече заинтересуванъ за правилното израсходване на суммитѣ, както върху вървежатъ на всичкитѣ работи на дружеството. Прѣимуществата на този видъ застрахователни дружества прѣдъ първитѣ се състоитъ въ слѣдующето: 1)

развива се солидарность между самитѣ земледѣлци; 2) възможно е да се контролиратъ дѣлата на всѣки единъ отъ членовѣтѣ и то като какъ той гледа своитѣ животни и пр.; 3) спестяватъ се голѣми сумми отъ контрола на ветеринарнитѣ лѣкари и 4) въ нѣкои случаи такова едно дружество съ капиталитѣ си може да започне друго нѣкое прѣдприятие, което ще бѣде полезно за самитѣ земледѣлци, — членове на дружеството.

По горѣпреведенитѣ причини, ние мислимъ, че би трѣбвало по-добръ да се изучи въ насъ въпроса по застрахуването на добитѣка, прѣди да се приеме задѣлжително застрахуване. Ние мислимъ, че тъкмо при това развитие на нашия земледѣлецъ, тази, макаръ и толкосъ полезна, мѣрка ще бѣде доста бърза. По-добръ ще бѣде прѣдварително да се направятъ опити за съставянieto на взаимно-застрахователни дружества и то свободно за който си иска, а не задѣлжителни. Държавата би могла да помогне на такива дружества съ единъ фондъ, до като тѣ си съставятъ капитали, които сумми може да поиска да се амортизирватъ отъ самитѣ дружества.

Плаканieto на лозата при рѣзанието имъ.

Мнѣнията върху дѣйствието на плаканieto (сълзенieto) на лозата при рѣзанието сж твърдѣ различни. Едини отъ ученитѣ лозари смѣтатъ, че, съ изгубването на една частъ отъ сокътъ, лозата губи отъ хранителнитѣ си вещества, а слѣдователно губи отъ силата си; други лозари сж на противното мнѣние — признаватъ истичанието на сокътъ при рѣзанието, но твърдятъ, че това не причинява врѣда на лозата.

Прѣдъ видъ важноcтѣта на рѣзанието, което у насъ се извършва съвсѣмъ неправилно и въ различни врѣмена, ний ще поговоримъ върху важноcтѣта на плаканieto, толкосъ по-вече, когато има още и сега лозари, които говорятъ, че отъ плаканieto лозата не губи нищо.

Истичанието на мѣзгата, извѣстно подъ името *плакание* (сълзение), се забѣлѣзва исклучително на пролѣтъ, когато се рѣже слѣдъ затоплянието на врѣмето и то главно, когато е наближило врѣмето за покарванието на лозата — за движението на сокътъ ѝ.

Силата — голѣмината на плаканieto е много промѣнливо. То зависи отъ силата на растението и отъ формата на лозата. Нѣкои ниско—уформени и слабо-растящи лози испущатъ едва $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ литъръ мѣзга, когато други отъ срѣдня и висока форма, споредъ силата на растението си могатъ да исплачѣтъ отъ 1 до 15 литри сокъ. Прѣди всичко да видимъ какъвъ съставъ има мѣзгата, така щото да можемъ си направи заключение, да ли тя губи отъ истичанието му. По този въпросъ сж се занимавали най-много химицитѣ: Найбауеръ и Неслеръ. На първий Германското правителство е доставило до 200 литри сокъ за анализиране. Той е намѣрилъ, че лозовитѣ сълзи се състоитъ главно отъ вода, която съдържа слѣдующитѣ съставни части: калий, магнезий, гипсъ, фосфорно — киселъ калций, винено киселъ калий, вжгленна киселина, азотъ, винена киселина, захаръ и др.. Значи, тя съдържа въ себе си минерални и органически съе-

динения, отъ които и лозата има нужда. Количеството на горнитѣ части за въ една литра сокъ не е много голѣмо, но все пакъ то е достатъчно да образува 60 гр. листа. Една лоза отъ ниско-уформенитѣ може да расте и дава добро грозде, когато е снабдена съ единъ килограммъ листа.

Ученитѣ лозари Гуйотъ и Рутунди сж били на мнѣние още отъ много по-рано врѣме, че отъ плаканието лозата не губи нищо. Тѣ сж били уборени отъ Найбауеръ, Неслеръ и др., които сж останали на противното мнѣние. Въ послѣдно врѣме срѣщаме пакъ мнѣние, че лозата не губи отъ плаканието. Това мнѣние се дава въ винарското списание „Weinlaube“ отъ профессора — химикъ Вайгерта. Послѣдний, като обяснява какъ произлиза плаканието, кога е то по-силно, кога е по-слабо, дава мнѣние, че отъ плаканието лозата не губи нищо, така щото може да се рѣже на пролѣтъ, когато намѣримъ за това врѣме. Споредъ него рѣзанието на есенъ се прѣдприемало само въ южнитѣ страни, защото тамъ имали за това повече врѣме и защото нѣмало страхъ отъ измръзване. Г-нъ Вайгертъ получилъ свѣдѣние, че лозата плакала и на есенъ, обяснява само, че есенното плакане било по-слабо, защото въ почвата имало по-малко влага.

Нѣкои отъ обясненията, които той дава, сж въ дѣйствителностъ вѣрни; напр.: той казва, че лозата губи съ порѣзванието на пржкитѣ и съ пожршванието на зеленитѣ върхове много по-вече хранителни вещества, отъ колкото би се изгубили при плаканието, но никой не се грижалъ и не говорилъ за тази загуба. Наистина съ горнитѣ се отнематъ много повече минерални и органически храни отъ лозата, но това отнемание се прѣдприема за отстраняване на излишното количество пжпки, които лозата не би отгледала въ лѣтораста, безъ да се истощи съвършено. Рѣзанието е необходима работа, която се повтаря всѣка година, съ цѣлъ да се запазятъ реколтитѣ за дълго врѣме, безъ да се промѣни и формата на лозата. А плаканието не е принудителна работата; то може да се отбѣгне щомъ се има за това нужда.

Споредъ насъ, лозата губи отъ плаканието. То е много по-силно, когато се рѣже късно на пролѣтъ. Порѣзанитѣ на есенъ или рано на пролѣтъ лози, плачатъ много малко или никакъ. До сега ний не сме забѣлѣзвали да плаче лоза, когато се порѣже рано на пролѣтъ или есенъ. Причината е, че лозата се намира въ покой (единъ видъ сънъ), прѣзъ който тя не движи никакви сокове, ако даже влагата въ него врѣме е много по-голѣма, отъ колкото късно на пролѣтъ. Ако движението на сокътъ е почнжло и пжпкитѣ захванжтъ да се развиватъ, то, безъ съмнение, лозата ще исплаче повечко, ако се порѣже слѣдъ голѣма влага; но и въ тоя случай, той (сокътъ) ще бжде несравнено по-голѣмъ отъ сокътъ, който би исплакала при рѣзанието на есенъ или рано на пролѣтъ при една двойна влага.

Всѣки лозаръ е забѣлѣзвалъ, че лозето му плаче силно, когато го рѣже късно. Често пжти ще чуете нашитѣ най-прости лозари да говорятъ, че ще имъ се развалижтъ лозята, защото лошото врѣме не имъ позволило да ги отгрибватъ и рѣжатъ по-рано. Тѣ знажтъ, че по-

късно порѣзанитѣ лозя даватъ повече грозде, но за това пжкъ лозето имъ се истощава. Рано на пролѣтъ и на есенъ, рѣзанитѣ лозя даватъ всѣки пжтъ по-силни лѣтораста и по-малко грозде. Причината на това е, че тѣ не плачатъ, тѣй като раната отъ порѣзванието зараста; сокътъ, който щѣше да истече, отива въ тѣхъ и ги усилюва, а доказано е, че силний пржтъ дава по-малко грозде, защото цвѣтоветѣ му се израсяватъ — олитатъ безъ да се оплоджтъ.

Прѣдъ видъ на горѣказаното, ний идимъ да се съгласимъ съ тѣзи лозари, които правжтъ разлѣка въ врѣмето за рѣзанието на лозята си. Макаръ малко, лозата все губи отъ силата си при плаканието, а тази сила ще помогне твърдѣ много за усиляването, ъ когато тя има отъ него нужда.

Врѣмето за рѣзанието трѣбва да се избере споредъ силата на лозата, която ще рѣжемъ, и споредъ цѣлѣта, която ще гонимъ съ рѣзанието. На есенъ или рано на пролѣтъ — прѣди движението на сокътъ, ще рѣжемъ тѣзи лозя, които искаме да се усилятъ повече на прѣтъ, а късно на пролѣтъ ще рѣжемъ-силно-растящитѣ, силнитѣ млади лозя и наскоро торенитѣ. Новитѣ и старитѣ лозя се рѣжатъ рано, а другитѣ късно. Ранното рѣзание се испуща само, когато лозята сж пострадали отъ измръзване, за да се види, коя пжпка ще се развие и даде плодъ, та неж да оставимъ.

Усигуренъ ли е земледѣлецътъ отъ градобитнината?

Вѣрвамъ, че е извѣстно на всѣки земледѣлецъ, тѣй както му е извѣстенъ бѣлия день, че земледѣлскитѣ произведения сж гарантирани отъ градобитнината съ законъ, за който цѣлъ всѣки земледѣлецъ се задлъжава да плаща по 5% отъ данѣка, при всичко, че въ нѣкой мѣстности не е ударялъ градъ никога, а земледѣлцитѣ плащатъ всѣка година за градобитнина. До колко си е на мѣстото този законъ, нѣма да говорж, защото и най-простия селянинъ вижда, че гдѣто не е било градъ никога — сега бие, а ще кажж нѣщо по оцѣнката на пострадалото отъ градобитнината и по исплащанieto му. Въ закона за градобитнината (чл. 4) е казано, че загубитѣ отъ градобитнината се констатираж отъ комиссия, която се състои отъ: финансовъ агентъ, който винжги не отива, а праща на свой мѣсто стражари, отъ общинския кметъ и отъ 4—8 незаинтересувани земледѣлци отъ другитѣ общини. Тази комиссия засѣдава подъ прѣдсѣдателството на финансовия агентъ или замѣстника му и знайте ли какъ оцѣнява загубитѣ отъ градобитнината? Ето какъ: когато отиде на мѣстото, гдѣто ще констатираж загубитѣ, и финансовия агентъ, като види, че растенията на пѣрвъ погледъ показватъ да сж избити повече отъ половината, кажж $\frac{1}{25}$ и словомъ една двадесетъ и пета часть убито, ако сж убити по-вече отъ $\frac{3}{4}$ — „казва $\frac{1}{10}$ “. Речено и свѣршено. Кмета се позажби, че не е тѣй, но кой го слуша?... Че оцѣнката на загубитѣ отъ градобитнината ставатъ тѣй, съмъ се увѣрилъ отъ личнитѣ си наблюдения при оцѣняване загубитѣ отъ градобитнина въ землището ни. Освѣнъ това финансовитѣ агенти и тѣхнитѣ замѣстници, които ще отиватъ да оцѣняватъ градобитнината, сж хора, които нѣматъ хаберъ отъ земледѣлската наука, а знажтъ да казватъ $\frac{1}{25}$ избито и нищо по-вече.

Сега да видимъ, какъ се исплащатъ загубитѣ отъ градобитнината и какъ се спада отъ данѣка за загубитѣ отъ градобитнината. Прѣди всичко, съ съжаление констатирамъ факта, че отпадка отъ данѣка за градобитнината прѣзъ 1895 год. още не е станжлъ, а правителството си е взело напълно данѣка

още тогава, и тѣзи, които не сж могли да го платятъ по причина на голѣмата загуба, бирника имъ е продалъ и най-малото за данъка. Прѣдставете си тогава, какъвъ прогресъ може да се очаква отъ такива земледѣлци. Зеръ правителството си взема глобата по 3%, ако закъснѣе данъка отъ опрѣдѣления срокъ, а земледѣлеца може да чака съ години, безъ да вземе лихва за паритъ, които правителството му задържа; но вий ще кажете, че земледѣлеца не може да си направи смѣтката, колко лихва ще му донесатъ въ продължение на 2 и по-вече години паритъ, които ще му се отпаднатъ отъ данъка за загубитъ отъ градобитнината!—Това бѣше за отпадъка отъ данъка за градобитнината. Сега да видимъ какъ се исплаща градобитнината. Известно е, че тази година падна на много мѣста изъ държавицата ни градъ и направи значителни загуби на земледѣлцитъ. Направи се нуждното распорѣждане да се констатира и оцѣнятъ загубитъ отъ градобитнината, което и станъ, както го описахъ вече по-горѣ. Ето вече три мѣсеца се изминахъ, отъ какъ е пристанжло застрахуването и нѣма никакво распорѣждане за исплащане на градобитнината. Земледѣлцитъ, на които произведенята сж убити, чакатъ да имъ се плати, та да си купятъ прѣхрана за семейството и да си платятъ данъка; но да видимъ бирника чака ли да имъ се плати за градобитнината, че тогава да имъ иска данъкъ? Не! Трижъ не! Градобитнината се констатира прѣзъ м-тъ: Юний и Юлий, а бирника се явява прѣзъ мѣсецъ Септемврий да събира данъкъ, защото земледѣлеца си прибралъ храната, отдѣлилъ известна частъ да си плати данъка. Това е тѣй за тѣзи, които не сж пострадали отъ градобитнина, — а тѣзи, които сж пострадали и едва сж извадили храна за сѣме, и тѣ трѣбва да платятъ, но не отиватъ при бирника безъ да мислятъ, че има и глоба. Ний-послѣ бирника отива да ги истрѣба по екзекутивенъ рѣдъ. Когато отиде въ пострадалия, нѣма да намѣри нищо въ хамбаря му, а ще вземе покъщнината му или друго кавото намѣри. Въ това врѣме всичкитъ членове на нещастното семейство съ сълзи на очи молятъ бирника да ги чака, до гдѣто имъ исплатятъ градобитнината, че тогава ще му платятъ. Бирника съ най-рѣшителенъ тонъ имъ отговаря, че градобитнината ще се исплати отъ новата година нагоръ, а данъка е за тази година и трѣбва да се събере, а да ги чакаме още единъ мѣсецъ не мога, защото се показва недовѣрителенъ прѣдъ началството си. Прибира и продава всичко, каквото намѣри въ къщи за данъка. Като прибавимъ къмъ това несправедливата оцѣнка на загубитъ и отсѣгна по 20% за въ полза на правителството, който влече значителна загуба на земледѣлеца, при това още земледѣлеца плаща данъкъ на тази загуба, иначе казано, да плаща земледѣлеца за загубитъ си отъ градобитнина данъкъ. Но нека обяснимъ този данъкъ върху загубитъ съ примѣръ: Земледѣлеца Х. И., има опрѣдѣлена загуба отъ градобитнината 300 лева. Като отбиемъ отъ тѣхъ по 20% за въ полза на правителството, ще му останатъ 240 лева. Тѣзи 60 лева, които оставатъ въ полза на правителството, се полуватъ отъ 20 крини жито, споредъ оцѣнката на комиссията, а това жито се полчува отъ 4 долюма ниви, които иматъ данъкъ не по малко отъ 8 лева; значи Х. И. ще плаща 8 лева данъкъ, защото е загубилъ 60 лева, та загубата му вмѣсто 60 лева ще стане 68 лева. Сега при такива условия иди та проповѣдай, че земледѣлецътъ е усигуренъ отъ градобитнината!

Отъ казаното до тукъ се вижда ясно, че чл. 4 отъ закона за градобитнината трѣбва да се измѣни въ такава смисълъ: въ комиссията за констатиране загубитъ отъ градобитнината да влизатъ още и земледѣлския надзирателъ или чиновника по филоксерата и поне двама учители (да се предпочитатъ съ земледѣлческо образование). Освѣнъ това трѣбва да се допълни въпросния законъ съ слѣдующитъ два члена: 1) да не се събира данъкъ отъ пострадалитъ отъ градобитнината, на които загубитъ привишаватъ 20 лева, до катъ не имъ се заплати загубата и 2) да не се взима никакъвъ данъкъ върху загубата, която остава за въ полза на правителството. Като исказвамъ това, обичамъ да вѣрвамъ, че Почитаемото ни Министерство на Търговията и Земледѣлието, което се грижи за запазване интереситъ на земледѣлцитъ и индустриалцитъ, за подигане селско-стопанския

ни поминѣкъ, не ще се забави отъ да поиска въ идущата сессия на народното събрание, да стане едно видоизмѣнение на закона за градобитнината въ такава смисълъ, щото да обема узаканитъ тукъ точки, безъ които закона дѣйствиува съсипателно върху земледѣлцитъ, иначе, ний (земледѣлцитъ), имаме пълно право да вѣрваме, че вмѣсто да се поправятъ въждитъ, ще се извадятъ очитъ.

20 Февруарий, 1897 год.

е. Самоводени.

Цв. П. Тенжерковъ.

Болести по копринената буба.

(Продължение отъ брой I).

1. Пебринъ (*maladie des corpuscules*).

Побринатъ е болестъ паразитна и споредъ описанието на болеститъ отъ *Olivier de serg* е забѣлжителна както видѣхме и по прѣди още въ XVI-й вѣкъ и то въ Италия въ 1727 год., въ Франция въ 1749, 1858 год. въ Испания.

Въ това приблизително врѣме, тя се появила въ Турция и Мала-Азия. Въ 1860 год. слѣдъ като нашла такива огромни загуби на бубохранителитъ, Француското правителство се завзе-ло и испратило на Югъ въ Франция цѣлъ редъ учени мъже, между които въ това число падатъ и ученитъ: Катрафажъ и Пастьоръ.

Първия отъ тѣхъ отъ цѣлъ редъ француски и италиански названия; — избралъ названието Пебринъ (*Pebrine*) защото копринената буба била поканана съ много малки черни капчици и изглеждала като да е посипана съ черенъ пиперъ отъ което и болестта получила названието си (по Лангедокский говоръ *Pebrè* — черенъ пиперъ).

2. Външнитъ признаци на болестта. *).

Първитъ признаци, които се забѣлжаватъ у бубитъ въ началото на появяването болестта сж, че оставатъ малки на ръстъ сравнително другитъ (срастнуватъ се) здрави, това закѣсняване личи особено колкото отивае къмъ петата възраст. — Това закѣсняване въ сжнищата и въ растението имъ, се явява и въ отсѣжтвие на апетита имъ, и показва разваляние на пищеварителния каналъ. Болнитъ буби ядятъ дадения имъ листъ безъ охота, даже и слѣдъ свършването на сжнищата, когато здравитъ съ лакомство се натрупватъ на листата; — а тѣ (болнитъ) вмѣсто да изѣдѣтъ дадения имъ листъ, послѣдователно до крайтъ то полегка го огризватъ съ устата си, като оставатъ жилчицитъ неогризени. Заболелитъ отъ пебринъ буби ставатъ лениви и оставатъ да лежатъ подъ листата и най-послѣ тукъ умираатъ. Ето защо и постелката трѣбва по-често да се промѣнява. Въ това врѣме числото на живитъ буби постоянно се умалява, и въ послѣдната възраст смъртността е най-голѣма. Ако ли пъкъ една частъ отъ бубитъ уцѣлѣжатъ и прѣминатъ петата възраст и почнатъ да завиватъ пашкули, то завиването си извършватъ на самитъ етажи, безъ да се качватъ по-високо, т. е. тамъ гдѣто имъ се туря храната, като приквѣятъ едно характеристично движение съ тѣлото и главата, но безъ да иснушатъ копринената материя.

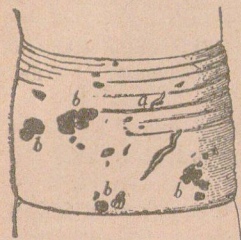
Ако ли пъкъ нѣкои буби се качватъ и завижатъ, — то тѣ лѣниво се движатъ и завиватъ много меки и бѣдни на коприната пашкули съ неправилна форма и много двойки. —

Внимателно, ако разгледаме болнитъ буби, то на кожата имъ ще забѣлжимъ характернитъ въикашенъ знакъ, състоящъ се отъ много малки петна (дамгички) въ различна голѣмина, които покриватъ цѣлото тѣло на бубата, малко или много гдето и се натрупватъ на задната ѝ страна около рогчето, прѣднитъ крака и главата. Когато се появѣтъ пѣтната, тѣ иматъ черно-моравъ цвѣтъ (като упарено или ужилено) и послѣ прѣминаватъ въ черни пѣтна (Фиг. 1). Тамъ, гдѣто се появи петънце, килийкитъ на кожата умираатъ. Петната като се размножатъ доста, съе-

*) Отъ изслѣдванието на Пастьора, Хаберланда и др. учени.

(Ф. 1) Копринена буба заражена отъ Пибринъ.

(Ф. 2) Часть отъ копринената буба — която се забѣлжаватъ ранички по пибринни петна.

Прѣдната частъ на главата (устата) се тоже постепенно покрива съ петна, които се рашоостравяватъ чакъ по краката на прѣднитѣ части, а така сж и на гръдитѣ.

Ако болестъта усили копринената буба, то изъ анусътъ ѝ (задното ѝ отверстие) истича една жълтеникава течностъ, която на въздуха тъмнѣе, а въ много случаи тя се сгъстява и лѣпне, вслѣдствие на което заѣзва анусътъ ѝ не може бубата правилно да се испразва. По нѣкога екскрементитѣ иматъ много или малко теченъ видъ и сж покрити съ жълтъ слизистъ слой, който на въздухътъ се втвърдява, като свързва на нѣколко извержения въ едно; и често пжти се залѣпватъ и по бубата, която ги влачи.

Обикновено силно заразенитѣ буби отъ Пибринъ, изъ устата си испущатъ една червеникава течностъ, която произвежда такова впечатление, като че ли бубата повръща. Често пжто освѣнъ Пибрина, бубитѣ се нападнѣтъ заедно съ Пибрина и съ Флашерията. Ако бубата умре отъ Пибринъ, то нейното тѣло се постепенно умялява въ обежъ и исъхва. Ако ли пжкъ бубата е заражена освѣнъ отъ Пибрина, но и отъ Флашерията, то тѣлото на бубата се разпѣква и разсплува въ тъмно-гжста жидкостъ и съ много отвратителна меризма.

3. Причина на болестъта.

Изслѣдванията на разни естество-испитатели върху болестъта довели до заключение, че пибриннитѣ тѣлца не сж друго нищо, освѣнъ нисши организми, които се размножаватъ и живѣятъ въ копринената буба.

Първиятъ, който забѣлѣжилъ тѣзи нисши тѣлца, е билъ профессоръ Филипи въ Туринъ въ 1850 год., а слѣдъ него Корналия ги описалъ по-подробно за което ги и нарекли на негово име *Корнамиси тѣлца*. Д-ръ Озимо въ 1857 год. констатиралъ, посредствомъ микроскопическо изслѣдване, че пибринитѣ тѣлца се намиратъ въ бубеното сѣме, за което и прѣпоръчалъ, щото въськой пжтъ пеперудитѣ, които ще се оставатъ за добиванне бубено сѣме, да се прѣгледватъ подъ микроскопа и слѣдъ снисанието на яйцата да се взематъ само отъ здравитѣ пеперуди яйца. Въ тая сжща година Леберъ и Фрей въ Цюрихъ отъ изслѣдванията направени върху копринената буба напѣрили, че сжществуватъ подобни тѣлца, които и доказали, че тѣхното размножаване се извършва чрѣзъ дѣление. Профессоръ Влаковичъ въ Падуа напечатилъ тоже доста много изслѣдвания върху оптическитѣ и химическитѣ явления, които показватъ пибриннитѣ тѣлца. Хаберландъ забѣлѣжилъ, че отъ пибриннитѣ тѣлца се отдѣлятъ малки ядра, които съ врѣме постъпенно се прѣвършватъ въ сѣвършени тѣлца; Леидигъ наконѣцъ забѣлѣжилъ тѣзи тѣлца и въ други членести животни, като въ паяцитѣ, рацитѣ, червейтѣ и др. и ги описалъ като едноклеточни паразитни растения отъ родътъ на *псороспермитъ* (*psorospermies*), които не сж растояватъ, нито въ разни киселини, нито въ разрѣдени алкалии.

Геренъ де Меневилъ и други французски учени мжже, тѣжко сжщо се занимавали съ изслѣдванието на пибриннитѣ тѣлца и указали цѣлъ редъ явления. Но дълго врѣме ученитѣ не могли

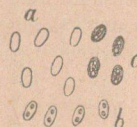
да си обяснѣтъ, каква роля играятъ въ живота на бубата тѣзи тѣлца. Истинското значение на пибриннитѣ тѣлца било разяснено отъ Пастѣора на когото принадлежи честъта за подробното изучаване болестъта, нейното развитие и борбата противъ нея. Благодарение на неговитѣ изслѣдвания, станало сѣвършено ясно, че Корнамиевитѣ тѣлца сж особенни малки нисши организми, които се размножаватъ въ голѣмъ разпѣръ на смѣтка на животния организъмъ на бубата.

4. Описание на пибриннитѣ тѣлца.

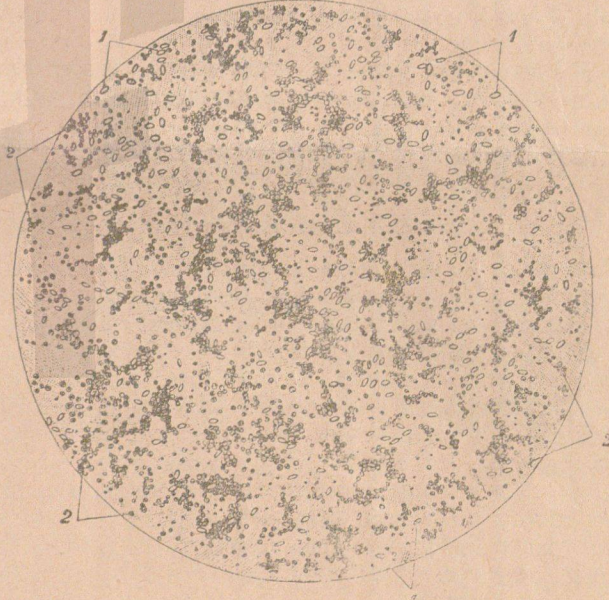
Нисшитѣ организми, произвеждащи побрина, сж извѣстни подъ разни названия. Тѣж Негли прѣдложилъ да ги наричатъ *Nasema Rombucis* Балбиакъ прѣдложилъ да ги наричатъ *Micros poridium bombycis*, а Леберъ и Фрей, избрали названието *Panhistophyton ovatum*.

Пибриннитѣ тѣлца иматъ дължина отъ 0.03—0.0045 м.м., и широчинаотъ 0.002—0.0015 м.м. Въ изключителни случаи дължината имъ доаждва до 0.009 м.м и то тогава, когато пибриннитѣ тѣлца указватъ отклонение отъ обикновеннитѣ си форми.

Когато сж млади и прѣсни, тѣ биватъ блѣдни и малко възъ-тъмни и добрѣ прѣчупватъ свѣтлината; а подъ микроскопа се показватъ много по-свѣтли, отъ колкото крѣвнитѣ тѣлца или частици отъ протоплазмата, кашки отъ тѣлесто вещества и т. н.,—въобще иматъ елипсовидна до яйцеобразна форма, и твърдѣ редко крушообразна, както това се случаваше въ стомаха (Фиг. 3 и 4). Въ други случаи срѣщатъ се Пибринни тѣлца, които иматъ видъ на тригълникъ съ закръглени жгли.

(Ф. 3) Пибриннитѣ тѣлца гледани подъ микроскопа.

(Ф. 4) Бубени екскременти силно заразени съ пибринни тѣлца (сподъ Пастѣора): 1—Пибриннитѣ тѣлца; 2—частици отъ извѣдения листъ (увеличени около 500 пжти).

5. Заразяване копринената буба отъ Пибрина.

Копринената буба се заразява отъ Пибрина тогава, когато въ нейния организъмъ попаднѣтъ по какъвто и да е начинъ корнамиевитѣ тѣлца. И това заразяване може да стане по три начина: чрѣзъ бубеното сѣме, чрѣзъ крѣвта и чрѣзъ храната.

а) Заразяване чрѣзъ бубеното сѣме.

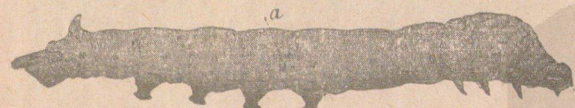
Бубеното сѣме може да се зарази, когато пеперудата, която е прѣдначена за добиванне сѣме (яйца), е била заражена прѣди да се втвърди (образува) чорупката на яйцето. Ако ли пеперудата се зарази послѣ втвърдяванието на чорупката, то яйцата оставатъ здрави. Но има случаи, когато пибриннитѣ тѣлца се олѣпватъ по чорупката на яйцата и слѣдъ това прѣжи-

наватъ въ малкитѣ бубички. Чръзъ бубенитѣ сѣменца болестъта се прѣдава и на наслѣдството и то толкова по-силно на младитѣ бубички, колкото повече е било заразено бубеното сѣме, слѣдъ което въ 2-ра или 3-та възраст умиратъ. Ако би обаче бубитѣ да сж заразятъ въ 5-та възраст, то тѣ завиватъ и много отъ тѣхъ снисатъ и сѣме, но при излюпването идущата година още при първата възраст умиратъ.

Бубеното сѣме добито по килийната система дава добъръ приходъ на търговцитѣ, макаръ и да се заразятъ бубитѣ отъ послѣ, защото болестъта както видѣхме не се развива, тѣй силно щото да може да унищожи всичкитѣ, но само се прѣдава на потомството. Ако небриннитѣ тѣлца, казва Пастъоръ, сж прѣдадени по наслѣдство, то ще намѣримъ небринни тѣлца разпространени още въ началото по всичкитѣ органи на младата буба и младитѣ се излюпватъ много слаби. Останалитѣ два случая на заразяването отъ небрина става прѣзъ врѣме на възраститѣ.

б) Заразяване чръзъ кръвта.

Отъ анатомическото устройство на копринената буба ни е известно, че долната част на грдитѣ, крачката на брой 6, които сж снабдени съ малки и остри щипалцици, та когато прѣпълзватъ една прѣзъ друга, нанисатъ си една на друга рани, които биватъ черни и много пкти не опитнитѣ бубохранители ги смѣтатъ за небринни петна (Фиг. 5). Ако между бубитѣ, които

отгледваме има болни, то здравитѣ като ходятъ по изверженията, отлѣпватъ се по крачката имъ небринни тѣлца и като лъзхтъ по здравитѣ буби нанисатъ имъ ранички съ крачката си и небриннитѣ тѣлца попадатъ по този начинъ въ кръвта и веднага започватъ да сж размножаватъ и разпространяватъ по цѣлия организъмъ на бубата, ктто разрушаватъ органитѣ ѝ и производатъ смъртъ.

в) Заразяването чръзъ храната.

Най-послѣ третия начинъ на заразяване става чръзъ храната, койго е най-распространениятъ. Отъ изслѣдванията си Пастъоръ, доказва, че прахътъ въ бубарницата е попълненъ отъ небринни тѣлца, който при мѣтението на бубарницата се носи по въздуха и пада на листата. Освѣнъ това заразяването става и отъ екскрементитѣ, които бубитѣ оставатъ по листата, отъ гдѣто сж дадения лисгъ бубитѣ ги поглъщатъ и по този начинъ се заразяватъ най-първо въ червата и отъ тамъ прѣминава въ другитѣ органи. По този начинъ заразяването може да се прѣдаде и на далечни разстояния, както това става, когато се заразяватъ сѣсѣдни бубарници; за това трѣбва да се пази, щото, бубарницитѣ да не се посѣщаватъ отъ хора отъ заразени или съмнителни мѣстности.

6. Ходътъ и развитието на болестъта.

Подиръ заразяването на копринената буба посрѣдствомъ храната, появяватъ се тѣлцата съ крушевидна форма и се разпространяватъ по цѣлитѣ чървенъ кавалъ. На 8-ия день подиръ заразяването, по тѣлото на нѣкои буби се появяватъ много малки пятанца.

На 9-ия день въ чървата се появяватъ небриннитѣ тѣлца въ яйцевидна форма, като се размножаватъ отъ вжтрѣ и отъ вънъ чървата, но появяването имъ въ малпегиевитѣ сѣдлове сж още не забѣлзва. Въ това врѣме се забѣлзва въ коприно-отдѣлителната жлѣза въ вънкашната ѝ покривка надутости, които сж напълнени отъ небринни тѣлца отъ различна форма на ядрата.

На 10-ия день, на много мѣста вече се забѣлзва небринни тѣлца по малпегиевитѣ сѣдлове, които иматъ крушевидна форма съ ясна свѣтина. Отъ 11—14-ия день, небриннитѣ тѣл-

ца започватъ да се увеличаватъ, а тѣй сжщо се явяватъ и пятанца по тѣлото на копринената буба.

На 14-ия день се появяватъ все по-голѣми пятна по тѣлото на копринената буба. Въ чървата сж забѣлзвани тѣлца, блѣдни и блѣстящи и които започватъ да се съединяватъ въ купъ. Въ коприно-отдѣлителната жлѣза небриннитѣ тѣлца се сгруппирватъ и правятъ малки издутости, като въ сжщото врѣме коприно-отдѣлителната жлѣза по издутоститѣ става не прозрачна и изглежда като на островчета, образувани отъ небринни тѣлца.

По такъвъ начинъ болестъта продължава около 14 дня, тѣй щото, ако копринената буба се зарази въ първитѣ още възраст, то небриннитѣ тѣлца успѣватъ и проникватъ въ всичкитѣ органи, размножаватъ се въ голѣмо количество и бубитѣ умиратъ прѣди да завиятъ, а ако заразяването стане прѣзъ послѣднитѣ възраст, то бубитѣ завиватъ и даватъ сѣме въ което зародиша на небриннитѣ тѣлца сжществува. Наконецъ, ако изъ завитата зарезена нимфа излѣзе съвършенна пеперуда, то и тя бива заражена отъ небриннитѣ тѣлца, които сж събиратъ прѣимущественно въ коремтъ ѝ, отъ гдѣто жълто-кафявата течностъ, която тя испуща веднага при изхвъчанието отъ пушковеца, е сжщо прѣпълнена съ небринни тѣлца. (Слѣдва).

Търновский Окр. Обр. Чифликъ въ Борущѣ.

Тѣкмо на 20 км. по шосето Търново — Руссе се намира единъ образецъ чифликъ, съ уреждането на койго отъ двѣ години насамъ се е нагърбила Търнов. Окр. Пост. Коммиссия.

Мѣстността на тоя бѣдѣщъ чифликъ е принадлежала нѣкога си на едноврѣмешното черкеско селце Борущѣ, а сега, слѣдъ разрушаването на послѣдното, споредъ закона, всичкитѣ земи сж останали подъ владението на Окр. II. Коммиссия. Мѣстността на тая ферма (чифликъ) се пои отъ една съ изобилна вода чешма, която, споредъ думитѣ на нѣкои стари хора, нѣкога си е била въ състояние да кара воденица съ два камѣна. Воденичнитѣ камѣни и вадага, останали отъ тая воденица, идхтъ да потвърдятъ думитѣ на горнитѣ лица. Шосето дѣли тая мѣстность на двѣ половини, отъ които въ лѣвата сж намиратъ пасищата и нѣколко здания за уреждането на чифлика. Единъ повърхностенъ погледъ е достатъченъ да убѣди всѣкого, че мѣстността е твърдѣ подходяща за тая цѣль. Чифлика, както се каза, е на самото шосе, кждѣто любопитния пктикъ вижги ще има цѣлна възможность да види една образцова науредена ферма.

До сега въ чифлика сж направени два обора, отъ които една за жребци, а другия за крави, едно здание за държане на машини, една кухня, една шатра и едно жилище за живѣние на управителя. Надъ оборитѣ и надъ зданието за държение на машинитѣ има оставени тавани за държение на зърнени и фуражни храни.

Отъ кждѣ машинитѣ, чифлика е твърдѣ бѣденъ — има само три плуга „Сакъ“, една двойна брана и никакви други машини. Съ тия сааде два-три инструменти ще е голѣмъ абсурдъ, мислж, ако нѣкои прѣдполагатъ, че ще може да се уреди нѣкаква си образцова ферма и че ще може да се подобри земледѣлието и клоноветѣ му.

Орна почва чифлика има разработени около три-четири *Ha*. Пасища има доста, нѣ и тѣ сж занемарени. За ливади още никаква частъ отъ пасищата не е оставено — отдѣлено. Сжщо и накакъвъ сеидбообратенъ планъ не е завѣденъ. До сега е отгледвано въ чифлика само пшеница, ячменикъ, овѣсъ, царевица, просо и дѣлидара.

Сега-за-сега чифлика не може да се каже, че е образецъ, нѣ съ течение на врѣмето и това ще бѣде. Единствената причина, гдѣто образцовия чифликъ не е туренъ на оная висота, е, че нѣма поставено лице съ висше земледѣлко образование.

Въ чифлика за сега се е обърнало внимание на земледѣлието и скотовѣдството. По земледѣлието вече казахъ какво се е направило, а по скотовѣдството вече е направено крачка